

UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar
üzrə Komitənin

Azərbaycanın təqdim etdiyi
dördüncü dövrü hesabat üzrə

YEKUN MÜŞAHİDƏLƏRİ

İNSAN HÜQUQLARI

Bu nəşr Avropa İttifaqının maliyyə dəstəyi hesabına Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığı tərəfindən tərcümə edilərək dərc olunmuşdur. Bu nəşrin müəllifi Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnsan Hüquqları üzrə Ali Komissarlığıdır. Bu nəşrdə istifadə olunan məzmun və material heç bir halda Avropa İttifaqının mövqeyini əks etdirmir.

**Avropa İttifaqı
tərəfindən maliyyələşdirilir**

İqtisadi, Sosial və Mədəni
Hüquqlar üzrə Komitənin
Azərbaycanın təqdim etdiyi
dördüncü dövrü hesabat üzrə
Yekun Müşahidələri

İqtisadi və Sosial Şura

Paylanma: Ümumi
2 noyabr 2021-ci il

Əsli: İngilis dili
Qeyri-rəsmi tərcümə

İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar üzrə Komitə

Azərbaycanın təqdim etdiyi dördüncü dövrü hesabat üzrə yekun müşahidələr*

1. Komitə Azərbaycanın¹ təqdim etdiyi dördüncü dövrü hesabatı özünün 30 sentyabr 2021-ci il və 1 oktyabr 2021-ci il tarixlərində onlayn keçirilmiş 34-cü və 36-cı² iclaslarında müzakirə etmiş və 15 oktyabr 2021-ci il tarixində keçirilmiş 57-ci iclasında hazırkı yekun müşahidələri qəbul etmişdir.

A. Giriş

2. Komitə, iştirakçı Dövlətin dördüncü dövrü hesabatı və məsələlər siyahısına cavab olaraq əlavə məlumatları təqdim etməsini alqışlayır³. Komitə iştirakçı Dövlətin yüksək səviyyəli nazirliklərarası nümayəndə heyəti ilə aparılmış konstruktiv dialoqu yüksək qiymətləndirir.

B. Müsbət məqamlar

3. Komitə hazırkı yekun müşahidələrdə göstəriləndi kimi, iqtisadi, sosial və mədəni hüquqların həyata keçirilməsini sürətləndirmək məqsədilə iştirakçı Dövlətin yerinə yetirdiyi qanunvericilik, institusional və siyasi tədbirləri alqışlayır. Xüsusilə, Komitə əlilliyi olan şəxslərin iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlarını təşviq edən “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” 31 may 2018-ci il tarixli Qanunun qəbul edilməsini alqışlayır.

* Komitə tərəfindən özünün yetmişinci sessiyasında (27 sentyabr – 15 oktyabr 2021-ci il) qəbul edilmişdir.

¹ E/C.12/AZE/4

² Bax E/C.12/2021/SR.34 və E/C.12/2021/SR.36

³ E/C.12/AZE/RQ/4

C. Əsas narahatlıq doğuran məsələlər və tövsiyələr

Paktın ölkə daxilində tətbiqi

4. Komitə, yerli məhkəmələrin bilavasitə Paktın maddələrinə istinad etdiyi məhkəmə işləri ilə bağlı İştirakçı Dövlətin təqdim etdiyi nümunələri təqdirlə qeyd edir. Bununla belə, Komitə İştirakçı Dövlətin konstitusiya müddəalarında yerli hüquqi qaydaların tərkib hissəsi kimi təsbit edilməsinə baxmayaraq, Paktın müddəalarının məhkəmələrdə nadir hallarda tətbiq edildiyini narahatlıqla qeyd edir (bənd 2 (1)).

5. Komitə İştirakçı Dövlətə hakimlər, vəkillər və dövlət rəsmiləri üçün Paktın təsbit edilən hüquqlar və onların məhkəmədə müdafiəsi mövzusunda təlimləri artırmağı, həmçinin Paktın ölkə daxilində tətbiqinə dair özünün 9 nömrəli ümumi şərhini (1998) İştirakçı Dövlətin diqqətinə çatdırır.

Paktın hərbi əməliyyatlar kontekstində tətbiqi

6. Komitə xatırladır ki, silahlı hərbi əməliyyatlar zamanı beynəlxalq humanitar hüququn tətbiqi müstəqil fəaliyyət göstərən Pakt daxil olmaqla beynəlxalq insan hüquqları qanununun tətbiqinə mane olmur. Bu baxımdan, konstruktiv dialoq zamanı İştirakçı Dövlətin nümayəndə heyətinin təqdim etdiyi məlumatları nəzərə alaraq, Komitə 27 sentyabr 2020-ci il tarixindən 9 noyabr 2020-ci il tarixinədək Dağlıq Qarabağda və onun ətrafında aparılmış hərbi döyüş əməliyyatlarının iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlardan yararlanmağa olan təsiri ilə bağlı narahatlığını bildirir. Xüsusilə, Komitə İştirakçı Dövlətin hərbi qüvvələrinin iştirak etdiyi hərbi əməliyyatlar kontekstində evlərin, xəstəxanaların, məktəblərin, uşaq bağçalarının, tarixi, mədəni və dini tikililərin və abidələrin zədələnməsi və dağıdılması daxil olmaqla iqtisadi, sosial və mədəni hüquqların pozulmasına dair məlumatları nəzərə alır (maddə 2, 11-13 və 15).

7. Komitə İştirakçı Dövlətə:

(a) Hərbi əməliyyatlar kontekstində Paktın bütün pozuntularını səmərəli, operativ, hərtərəfli və qərəzsiz şəkildə araşdırmağı və onları törətməkdə şübhəli bilinən şəxsləri, o cümlədən onları törədən şəxsləri və onlara əmr verənləri məsuliyyətə cəlb etməyi və təqsirli bilinərlərsə, müvafiq qaydada cəzalandırmağı;

(b) Hərbi əməliyyatlar kontekstində, iqtisadi, sosial və mədəni hüquqların pozuntusu qurbanlarının müdafiə vasitələrinə çıxışını təmin etməyi;

(c) Hərbi əməliyyatlar kontekstində, hərbi hədəflərin fərqləndirilməsini və mütənasibliq prinsiplərinə riayət olunmasını və mülki şəxslərə və mülki obyektlərə hücumların qadağan edilməsini təmin etmək üçün Dövlətlərin insan hüquqları və

humanitar hüquq çərçivəsində daşdıqları öhdəliklər mövzusunda hərbi qüvvələrə sistemli şəkildə təlimlər keçməyi;

(d) Hərbi əməliyyatların təsirinə məruz qalan ərazilərdə ayrı-seçkilik olmadan adekvat mənzil, səhiyyə, təhsil və digər ictimai xidmətlərə çıxışın bərpası üçün tədbirlərin görülməsini davam etməyi və dağılmış infrastrukturun bərpası üçün səyləri artırmağı;

(e) Zədələnmiş tarixi, mədəni və dini tikililərin və abidələrin bərpası üçün zərər çəkmiş icmalarla məsləhətləşmələr əsasında zəruri tədbirləri görməyi və bununla bağlı Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatından (YUNESKO) texniki məsləhət və yardım alınmasını nəzərdən keçirməyi tövsiyə edir.

Milli insan hüquqları təsisatı

8. Komitə narahatlıqla qeyd edir ki, 2018-ci ildə Milli İnsan Hüquqları Təsisatlarının Qlobal Alyansı, müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsi və səmərəli fəaliyyəti üçün bir sıra tövsiyələr verməklə Azərbaycanın Milli İnsan Hüquqları Təsisatını A statusundan B statusuna endirib. Komitə xüsusilə İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilin seçilməsi və təyin edilməsi prosesinin kifayət qədər şəffaf və açıq olmamasından narahatlığını ifadə edir (bənd 2(1)).

9. Komitə iştirakçı Dövlətə insan hüquqlarının təşviqi və müdafiəsi üzrə milli təsisatların statusu ilə bağlı prinsiplərə (Paris Prinsipləri) uyğun olaraq, Milli İnsan Hüquqları Təsisatının müstəqilliyini və səmərəli fəaliyyətini tam şəkildə gücləndirməyi, Milli İnsan Hüquqları Təsisatlarının Qlobal Alyansı tərəfindən verilmiş tövsiyələri həyata keçirməyi tövsiyə edir.

Vətəndaş cəmiyyəti

10. Komitə, qeyri-hökumət təşkilatlarının qeydiyyatı və qrantlara çıxışı ilə bağlı "Qeyri-hökumət təşkilatları haqqında" Qanunda, "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında" Qanunda və "Qrantlar haqqında" Qanunda nəzərdə tutulan, həm qanun müddəasında, həm də təcrübədə mövcud olan həddindən artıq məhdudiyətlərin, onların bütün insan hüquqlarının, o cümlədən Pakt üzrə iqtisadi, sosial və mədəni hüquqların müdafiəsi və təşviqi sahəsindəki fəaliyyətlərinə mane olmasından narahatdır (bənd 2(1)).

11. Komitə iştirakçı Dövlətə qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyətini, o cümlədən onların qeydiyyatı və qrantlara çıxış imkanlarını əsassız olaraq məhdudlaşdıran istənilən hüquqi müddəanı ləğv etməyi tövsiyə edir. O, daha sonra iştirakçı Dövlətə iqtisadi, sosial və mədəni hüquqların təşviqi və müdafiəsi sahəsində fəaliyyət göstərən qeyri-hökumət təşkilatları üçün əlverişli mühiti təmin etməyi tövsiyə edir.

Korrupsiya

12. İştirakçı Dövlətin nümayəndə heyətinin yerlərdə mövcud olan korrupsiya əleyhinə hüquqi və institusional baza ilə bağlı təqdim etdiyi məlumatı alqışlayaraq, Komitə onun həyata keçirilməsində mövcud olan məhdudiyətlərdən, o cümlədən yüksək səviyyəli korrupsiya hallarının effektiv şəkildə araşdırılması, təqibi və mühakimə olunmasındakı çatışmazlıqlardan narahatdır. Komitə, İştirakçı Dövlətin göstərdiyi səylərə baxmayaraq, iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlardan yararlanmaq imkanına ciddi təsir göstərən məhkəmə, hüquq mühafizə, dövlət qulluğu, torpaq inzibatçılığı, vergi inzibatçılığı, dövlət satınalmaları və hasilat sektorunda korrupsiyanın yayılmasından xüsusilə narahatdır (bənd 2(1)).

13. Komitə İştirakçı Dövlətə:

(a) Məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin və qərəzsizliyinin təmin edilməsi üçün müvafiq tədbirlər görməyi, ixtisasartırma təlimləri və müvafiq resurslarla təmin etməklə Baş Prokurorluq yanında Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə İdarəsinin və hüquq mühafizə orqanlarının bütün sektorlarda korrupsiyaya qarşı mübarizə potensialını gücləndirməyi;

(b) Bütün korrupsiya əməllərinin müstəqil və qərəzsiz şəkildə araşdırılmasını və təqsirkar şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunmasını və təqsirli bilinərsə, müvafiq qaydada cəzalandırılmasını təmin etməyi;

(c) Vətəndaş cəmiyyətinin iştirakı ilə təbii sərvətlərin şəffaf idarə olunmasını təmin etmək üçün lazımi tədbirləri görməyi tövsiyə edir.

Biznes və insan hüquqları

14. Komitə İştirakçı Dövlətin yurisdiksiyasında sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan subyektlər üçün insan hüquqlarına lazımi nəzarətin (due diligens) tətbiqi ilə bağlı hüquqi öhdəliklərin mövcud olmamasından narahatdır. Bununla əlaqədar olaraq, o, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR), habelə İştirakçı Dövlətdə fəaliyyət göstərən transmilli neft-qaz korporasiyaları tərəfindən həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyətlərinin insan hüquqlarına təsirinin kifayət qədər qiymətləndirilməməsinə görə narahatlığını qeyd edir. Komitə xüsusilə də, neft və qaz kəşfiyyatı sahələrinin yaxınlığında yerləşən kənd sakinlərinin torpaq, hava və suyun artan çirklənmə səviyyəsinin mənfi təsirinə məruz qalmalarından və bu cür halın onların iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlarından yararlanmaqlarına ciddi təsir göstərməsindən narahatdır (bənd 2(1)).

15. Komitə İştirakçı Dövlətə:

(a) Sahibkarlıq subyektlərindən ölkədə və xaricdə həyata keçirdikləri biznes

fəaliyyətlərində insan hüquqlarına lazımi nəzarəti yerinə yetirmələrini tələb edən normativ-hüquqi bazanı qəbul etməyi;

(b) İştirakçı Dövlətdə fəaliyyət göstərən və onun yurisdiksiyasında yerləşən və xaricdə fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektlərinin, özəl və ya dövlət mülkiyyətində olmasından asılı olmayaraq, məsul olduqları iqtisadi, sosial və mədəni hüquqların pozulmasına görə məsuliyyət daşımalarını və bu cür pozuntu qurbanlarının effektiv müdafiə vasitələrinə çıxışını təmin etməyə;

(c) Bu cür çirklənməyə gətirib çıxaran neft və qaz hasilatı fəaliyyətləri ilə məşğul olan sahibkarlıq subyektlərinin və fiziki şəxslərin məsuliyyətini müəyyən etməklə torpağın, havanın və su mənbələrinin keyfiyyətinə zəmanət vermək və onları sahibkarlıq fəaliyyətləri nəticəsində çirklənmədən qorumaq üçün səy göstərməyi;

(d) Sahibkarlıq fəaliyyətləri kontekstində, "İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında" Beynəlxalq Pakt üzrə Dövlət öhdəliklərinə dair Komitənin 24 nömrəli (2017) ümumi şərhinə istinad etməyi tövsiyə edir.

İqlim dəyişikliyi

16. İştirakçı Dövlətin iqtisadiyyatını şaxələndirmək və bərpa olunan enerjiyə yatırılan investisiyanı artırmaq səylərini alqışlayaraq, Komitə qeyd edir ki, neft və qaz İştirakçı Dövlətin ixrac gəlirlərinin 90 faizini və öz enerji tələbatının 98 faizini təşkil edir. Müvafiq olaraq, Komitə İştirakçı Dövlət tərəfindən görülən və ya planlaşdırılan iqlim dəyişikliyinə azaldılması tədbirlərinin qeyri-kafi olduğunu və İştirakçı Dövlətin Paris Sazişi üzrə milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələrini verməklə və ya istixana qazlarının emissiyalarının azaldılması hədəflərini yerinə yetirməklə bağlı heç bir uğura nail olmadığını narahatlıqla qeyd edir (bənd 2(1)).

17. Komitə İştirakçı Dövlətə Paris Sazişi üzrə milli səviyyədə müəyyən edilmiş töhfələrə nail olmaq və istixana qazlarının emissiyalarını azaltmaq üçün, xüsusən də alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrini təşviq etməklə və təbii sərvətlərin istismarı və ixrac siyasətlərində insan hüquqları üzrə öhdəliklərinə əməl etməklə səylərini gücləndirməyi tövsiyə edir. Komitə iqlim dəyişikliyinə dair öz bəyannaməsini və 8 oktyabr 2018-ci il tarixində qəbul edilmiş Paktı⁴ İştirakçı Dövlətin diqqətinə çatdırır.

Ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi

18. Komitə aşağıdakılardan narahatdır:

(a) İştirakçı Dövlətin konstitusiya və qanunvericilik bazası ayrı-seçkiliyə qarşı

⁴ E/C.12/2018/1

müddələri ehtiva etsə də, ayrı-seçkiliyə qarşı hərtərəfli qanunvericilik və normativ baza mövcud deyil;

(b) İştirakçı Dövlətin onların yaşayış şəraitini yaxşılaşdırmaq üçün səy göstərməsinə baxmayaraq, çoxlu sayda məcburi köçkün yoxsulluq içində yaşamaqda davam edir və onların adekvat mənzil, qanuni məşğulluq, təhsil və səhiyyə xidmətlərinə çıxış imkanları məhduddur;

(c) İştirakçı Dövlətin nümayəndə heyətinin qanunda lezbiyan, gey, biseksual, transseksual və interseks şəxslərə qarşı birbaşa ayrı-seçkiliyi ehtiva edən heç bir müddənin mövcud olmaması barədə izahını nəzərə almaqla, təcrübədə ayrı-seçkiliyin, damğalanmanın və mənfə stereotiplərin geniş yayılması onların iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlara çıxış imkanlarına mane olur;

(d) Transseksual şəxslərin gender şəxsiyyətinin hüquqi baxımdan tanınmaması onların işə, təhsilə və səhiyyə xidmətlərinə səmərəli çıxışı üçün maneə yaradır (bənd 2(2)).

19. Komitə İştirakçı Dövlətə:

(a) Bərabərliyin təmin edilməsinə və digərləri ilə yanaşı, gender şəxsiyyəti, cinsi oriyentasiya, yaşayış yeri və ya sənədləşmə statusu daxil olmaqla istənilən əsasla ayrı-seçkiliyin birbaşa, dolayı, çoxsaylı və kəşifən formalarının aradan qaldırılmasına yönəlmiş ayrı-seçkiliyə qarşı hərtərəfli qanunvericilik və normativ bazanı qəbul etməyi;

(b) Məcburi köçkünlər daxil olmaqla, aztəminatlı və marginal fərdlərin və qrupların adekvat mənzil, məşğulluq, təhsil və səhiyyə xidmətlərinə ayrı-seçkilik olmadan çıxışını təmin etmək üçün səylərini gücləndirməyi;

(c) İctimaiyyət, tibb işçiləri, müəllimlər, sosial işçilər, hüquq mühafizə orqanları və digər dövlət rəsmiləri üçün maarifləndirmə kampaniyaları daxil olmaqla, lezbiyan, gey, biseksual, transseksual və interseks şəxslərə qarşı mənfə stereotiplərin və damğalanmanın aradan qaldırılması üçün bütün lazımi tədbirləri görməyi;

(d) Transseksual şəxslərin Paktda təsbit edilən hüquqlardan bərabər şəkildə yararlanmalarına yardım etmək məqsədilə, şəxsin cinsiyyətini dəyişdirmək üçün cərrahiyyə əməliyyatı keçirib-keçirməməsindən asılı olmayaraq, cinsiyyətin qanuni şəkildə tanınması üçün yerlərdə səmərəli prosedurları tətbiq etməyi tövsiyə edir.

Kişi və qadınların bərabər hüquqları

20. İştirakçı Dövlətin gender bərabərliyini təşviq etmək üçün normativ bazanı işləyib hazırlamaq səylərini qəbul etməklə yanaşı, Komitə bununla belə aşağıdakılarla bağlı narahatdır:

(a) Hələ də qadınların qanunla işləmələrinə icazə verilməyən bir sıra peşələr mövcuddur və ailədə və cəmiyyətdə, xüsusən də kənd yerlərində qəbul edilən ənənəvi gender rollarına görə iqtisadi imkanlara çıxış daha da məhdudlaşdırılır;

(b) Qadınlar həm özəl, həm də dövlət sektorunda rəhbər və qərar qəbuledici vəzifələrdə hələ də kifayət qədər təmsil olunmurlar;

(c) Genderlə bağlı maaş fərqi yüksək olaraq qalır və qadınların orta əmək haqqı kişilərin əmək haqqının təxminən yarısını təşkil edir;

(d) Kişilər və qadınlar arasında ödənişsiz məişət və qayğı məsuliyyətlərinin qeyri-bərabər bölüşdürülməsi gender bərabərliyinə əhəmiyyətli maneə olaraq qalır və koronavirus infeksiyasının (COVID-19) qadınların sosial-iqtisadi hüquqlarına göstərdiyi zərərli təsirlə daha da kəskinləşir (maddə 3).

21. Komitə iştirakçı Dövlətə:

(a) Qadınların kişilərlə bərabər bütün peşələr üzrə məşğulluğa çıxışlarını təmin etmək üçün ayrı-seçkilik yaradan qanunları mümkün qədər tez bir zamanda ləğv etməyi və məşğulluq imkanında bərabərliyi təşviq etmək məqsədilə ailədə və cəmiyyətdə qəbul edilən ənənəvi gender rollarına qarşı mübarizə aparmaq üçün konkret tədbirlər görməyi;

(b) Qadınların dövlət idarəçiliyinin bütün səviyyələrində, xüsusilə də qərar qəbuletmə vəzifələrində artan təmsilçiliyini təşviq etməyi davam etməyi və onların özəl sektorda rəhbər vəzifələrdə iştirakını təşviq etməyi;

(c) Qadınların daha az maaşlı işlərdə işləməsi ilə nəticələnən və onların kişilərlə bərabər karyera imkanlarından istifadə etmələrinə mane olan struktur səbəblərin aradan qaldırılması daxil olmaqla, genderə görə əmək haqqı fərqi aradan qaldırmaq üçün təsirli tədbirlər görməyi;

(d) Kişilər və qadınlar arasında ailə məsuliyyətlərinin bölüşdürülməsini təşviq etməklə, ailədə və cəmiyyətdə gender stereotipləri ilə mübarizə aparmaq üçün maarifləndirmə kampaniyaları həyata keçirməklə qadınların ödənişsiz ev və qayğı işlərinin yükünü azaltmaq üçün siyasətlər işləyib hazırlamağı;

(e) Kişilərin və qadınların bütün iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlardan bərabər şəkildə yararlanmaq hüququna dair Komitənin 16 nömrəli (2005) ümumi şərhinə istinad etməyi tövsiyə edir.

İşsizlik

22. İştirakçı Dövlətin məşğulluğun təşviqi üçün göstərdiyi səyləri tanımaqla yanaşı, Komitə qadınlara, gənclərə, əlilliyi olan şəxslərə və məcburi köçkünlərə qeyri-mütənəsis şəkildə təsir göstərən işsizlik və natamam məşğulluğun yüksək səviyyədə

olmasından narahat olaraq qalır. Komitə, həmçinin məşğulluqla bağlı məlumatların toplanmasındakı çatışmazlıqları və buna görə də, mövcud məşğulluq məlumatlarının iştirakçı Dövlətdə natamam məşğulluq və işsizliyin miqyasını tam əks etdirə bilmədiyini qeyd edir (maddə 6).

23. Komitə İştirakçı Dövlətə, sosial tərəfdaşlarla məsləhətləşməklə:

(a) İşsizliyin və natamam məşğulluğun azaldılması istiqamətində səylərini gücləndirməyi və onun məşğulluq siyasəti və strategiyalarının işsizliyin və natamam məşğulluğun, xüsusi ilə də qadınlar, gənclər, əlilli olan şəxslər və məcburi köçkünlər arasında işsizliyin və natamam məşğulluğun əsas səbəblərinin aradan qaldırılmasına yönəldiyindən əmin olmağı;

(b) Əmək bazarında tələb olunan bacarıqlara yiyələnməyi təşviq etmək üçün müxtəlif peşə və texniki peşə təlimlərinin təmin edilməsi üzrə göstərdiyi səyləri davam etdirməyi;

(c) Məşğulluq, natamam məşğulluq və işsizliklə bağlı ətraflı məlumatların toplanması sistemini təkmilləşdirməyi və növbəti dövrü hesabatında cins, yaş, coğrafi ərazi, əlillik, etnik mənşə, yaşayış və ya sənədləşmə statusu ilə bağlı ətraflı yenilənmiş məlumatları və işləmək hüququnun həyata keçirilməsində əldə edilən irəliləyişin ölçülməsi üçün zəruri olan digər parametrləri təmin etməyi tövsiyə edir.

Kölgə iqtisadiyyatı

24. İştirakçı Dövlətin kölgə iqtisadiyyatından formal iqtisadiyyata keçidi təmin etmək üçün göstərdiyi səyləri qəbul etməklə yanaşı, Komitə iqtisadiyyatın qeyri-rəsmi sektorunda, xüsusilə kənd təsərrüfatında, tikintidə və ev işlərində çalışan işçilərin sayının çox olmasından və bu işçilərin əmək və sosial müdafiə qanunları ilə, o cümlədən minimal əmək haqqı, əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi və iqtisadi istismardan müdafiə ilə bağlı kifayət qədər müdafiə olunmamasından narahat olaraq qalır (maddə 6-7 və 9).

25. Komitə İştirakçı Dövlətə, işçiləri tədricən formal sektora cəlb etmək üçün və onların əmək qanunları ilə əhatə olunmasını, sosial müdafiəyə çıxışa malik olmasını və şikayət edə bilməsini təmin etmək üçün səylərini gücləndirməsini tövsiyə edir. O, həmçinin İştirakçı Dövlətə iqtisadiyyatın qeyri-rəsmi sektorunda da əmək müfəttişliyi yoxlamalarının aparılmasını və əməyin mühafizəsi və təhlükəsizliyi xidmətlərinin göstərilməsini təmin etməyi tövsiyə edir.

Minimum əmək haqqı

26. İştirakçı Dövlətin nümayəndə heyətinin 2019-cu ildə minimum əmək haqqının yaşayış minimumu səviyyəsini keçmək üçün artırılması ilə bağlı verdiyi məlumatı qeyd etməklə yanaşı, Komitə minimum əmək haqqının işçilərin və onların ailələrinin layiqli

yaşayış qurmaq imkanından yararlanmalarını təmin edib-etmədiyinə dair və minimum əmək haqqının tətbiqi üçün görülən tədbirlərə dair məlumatın mövcud olmamasından təəssüflənir (maddə 7).

27. Komitə İştirakçı Dövlətə, milli minimum əmək haqqının bütün sektorlarda və sənayelərdə çalışan bütün işçilərə tətbiq olunmasını təmin etmək üçün tədbirlər görməsini tövsiyə edir. O, həmçinin İştirakçı Dövlətə sosial sektordakı tərəfdaşlarla məsləhətləşərək minimum əmək haqqını yaşayış minimumuna indeksləşdirmək üçün vaxtaşırı nəzərdən keçirməyi, işçilərin və onların ailələrinin layiqli yaşayış qurmaq imkanından yararlanmalarını təmin etməyi tövsiyə edir.

Ədalətli və əlverişli iş şəraiti hüququ

28. Komitə kənd təsərrüfatı, tikinti və neft və qaz sektorlarında, xüsusən də əməkçi miqrantların geniş yayılmış əmək hüquqlarının pozulmasından, o cümlədən əmək haqqının ödənilməməsindən və ya tam ödənilməməsindən, əmək haqqı ödənişində mövcud olan ayrı-seçkilikdən, iş yerində baş verən ölüm və xəsarət hallarından narahatdır. O, həmçinin iqtisadiyyatın bir çox sahələrində əmək hüquqlarının pozulması ilə bağlı məlumatların daxil olmasına baxmayaraq, "Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında" 20 oktyabr 2015-ci il tarixli Qanun qəbul edildikdən əmək yoxlamalarının dayandırılmasından narahatdır (maddə 7).

29. Komitə İştirakçı Dövlətə aşağıdakılarla bağlı tədbirlər görməyi tövsiyə edir:

(a) Bütün işçilərin, xüsusən də əməkçi miqrantların ayrı-seçkilik olmadan ədalətli və əlverişli iş şəraitindən istifadə etmələrini və istehsalat xəsarətləri və bədbəxt hadisələrdən, istismar və sui-istifadədən qorunmalarını təmin etmək;

(b) "Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların dayandırılması haqqında" 20 oktyabr 2015-ci il tarixli Qanunu ləğv etmək və əmək şəraitinin yoxlanılması mexanizmlərinin işlək olmasını və əmək müfəttişlərinin, xüsusilə kənd təsərrüfatı, tikinti, neft-qaz sektorunda məşğulluq standartlarının tam tətbiqi məqsədilə iş şəraitinə nəzarət etmələrini təmin etmək;

(c) Kompensasiya ödəməklə və təkrarlanmamaya görə zəmanət verməklə, bütün əmək hüquqlarının pozuntusu qurbanlarının effektiv müdafiə vasitələrinə çıxışını təmin etmək;

(d) Komitənin ədalətli və əlverişli iş şəraiti hüququna dair onun 23 (2016) nömrəli ümumi şərhinə istinad etmək.

Həmkarlar ittifaqı hüquqları

30. Komitə narahatlıqla qeyd edir ki, həmkarlar ittifaqı hüquqlarının qanunla qorunmasına baxmayaraq, işçilər, xüsusilə neft-qaz sektorunda fəaliyyət göstərən

transmilli korporasiyalarda çalışanlar repressiyadan qorxaraq həmkarlar ittifaqı fəaliyyətlərində iştirakdan çəkinirlər. Komitə hava və dəmir yolu sektorunda çalışan işçilərin tətillərin hüququnun həddindən artıq məhdudlaşdırılmasından narahatdır (maddə 8).

31. Komitə neft və qaz sektorunda çalışanlar daxil olmaqla işçilərə həmkarlar ittifaqı hüquqlarından, o cümlədən kollektiv əqdlərin bağlanması, tətillərin və həmkarlar ittifaqı təmsilçiliyi hüquqlarından sərbəst şəkildə yararlanma bilmələrini və repressiyalardan təsirli şəkildə müdafiə olunmalarını tövsiyə edir. O, həmçinin hava və dəmir yolu sektorlarında çalışan işçilər daxil olmaqla, tətillərin hüququndan səmərəli şəkildə yararlanmağı təmin etmək üçün İştirakçı Dövlətin əsas xidmətlər anlayışını yenidən nəzərdən keçirməli olmasına dair əvvəlki tövsiyəsini bir daha vurğulayır⁵.

Sosial təminat hüququ

32. Bəzi sosial təminat müavinətlərinin məbləğinin illər ərzində artırıldığı barədə İştirakçı Dövlətin verdiyi məlumatı alqışlamaqla yanaşı, Komitə sosial müavinətlərin, xüsusən də işsizlik, əlillik və ya qocalıq üçün nəzərdə tutulan müavinətlərin hələ də qeyri-müvafiq olmasından narahatdır. Komitə, həmçinin bəzi benefisiarlar üçün sosial təminata qeyri-müvafiq çıxışla nəticələnən müxtəlif sosial təminat tədbirlərinin əlaqələndirilməsində mövcud olan çatışmazlıqları narahatlıqla qeyd edir (maddə 9).

33. Komitə İştirakçı Dövlətə, sosial təminat tədbirləri səviyyələrini tənzimləmək və dayanıqlı indeksləşdirmə sistemi yaratmaq üçün səylərini davam etdirməyi və zəruri hallarda, sosial müavinətlərin yenidən hesablanmasını həyata keçirməyi tövsiyə edir. Komitə, həmçinin sosial təminat tədbirlərini əlaqələndirmək və benefisiarlar üçün adekvat, ünvanlı və fərdiləşdirilmiş dəstəyi təmin etmək məqsədilə sosial xidmətlərin inzibati potensialının gücləndirilməsi üçün İştirakçı Dövlətin zəruri insan, texniki və maliyyə resurslarını ayırmasını və təlimləri təşkil etməsini tövsiyə edir.

Gender-əsaslı zorakılıq

34. İştirakçı Dövlətin nümayəndə heyətinin onun aradan qaldırılması üçün göstərilmiş səylərlə bağlı təqdim etdiyi məlumatı alqışlamaqla yanaşı, Komitə qadınlara qarşı gender-əsaslı zorakılığın geniş yayılması hallarından və xüsusilə də məişət zorakılığı ilə bağlı verilən məlumatların olduqca aşağı səviyyədə olmasından narahatdır. O, həmçinin qurbanlar üçün sığınacaqların və dəstək xidmətlərinin məhdud olmasından narahatdır (maddə 10).

35. Komitə İştirakçı Dövlətə, gender-əsaslı zorakılıq, o cümlədən məişət zorakılığı barədə məlumat verilməsini dəstəkləmək və təşviq etmək üçün təsirli tədbirlər görməyi və bütün məlumat verilən halların dərhal və hərtərəfli araşdırılmasını,

⁵ E/C.12/AZE/CO/3, paraq. 15

təqsirkarların törətdikləri cinayət əməlinin ağırlıq dərəcəsinə uyğun cəzalarla cəzalandırılmasını təmin etməyi və qurbanların müvəqqəti sığınacaq, hüquqi yardım və psixoloji dəstək daxil olmaqla, müvafiq dəstəklə təmin olunmasını tövsiyə edir. O, həmçinin, İştirakçı Dövlətə qadınlara qarşı gender-əsaslı zorakılıq barədə geniş ictimaiyyət arasında məlumatlılığın artırılması səylərini gücləndirməyi və hüquq mühafizə və ədliyyə işçilərinə məişət zorakılığı daxil olmaqla qadınlara qarşı gender-əsaslı zorakılıq hallarının necə idarə olunmasına dair gender mövzusunda təlimlər keçməyi tövsiyə edir. Komitə daha sonra İştirakçı Dövlətə “Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında” Avropa Şurasının Konvensiyasının (İstanbul Konvensiyası) ratifikasiyasını nəzərdən keçirməyi tövsiyə edir.

Müvafiq (münasib) mənzil hüququ

36. Komitə İştirakçı Dövlətdə, xüsusən də Bakıda və onun ətrafında sürətli urbanizasiya ilə daha da kəskinləşən güzəştli mənzil çatışmazlığından narahatdır. O, həmçinin xeyli sayda marginal və aztəminatlı ailə təsərrüfatlarının sənədləri olmayan və yararsız, çox vaxt sürüşməyə meylli torpaq sahələrində inşa edilən qeyri-adekvat və qeyri-rəsmi yaşayış evlərində yaşamağa davam etmələrindən narahatdır (maddə 11).

37. Komitə İştirakçı Dövlətə, xüsusilə də aztəminatlı və marginal fərdlər və qruplar üçün güzəştli mənzil çatışmazlığı problemini həll etmək və mənzillə təminat üzrə uzunmüddətli həllərə nail olmaq, mənzillərin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq, güzəştli mənzillər və sosial mənzillərlə təmin etmək üçün hüquqlara əsaslanan mənzil strategiyasını qəbul etməyi və həyata keçirməyi tövsiyə edir.

Yoxsulluq

38. İştirakçı Dövlətdə gəlir bərabərsizliyinin aşağı səviyyəsini göstərən rəsmi statistik məlumatları nəzərə alaraq, Komitə təcrübədə qeyri-mütənasib şəkildə aztəminatlı və marginal fərdlərə və qruplara təsir göstərən gəlir bərabərsizliyinin yayılmasından narahat olmaqdadır. Komitə, həmçinin İştirakçı Dövlətin əhalisinin 4 faizindən çoxunun milli yoxsulluq həddindən aşağı yaşadığını narahatlıqla qeyd edir (maddə 11).

39. Komitə İştirakçı Dövlətə gəlir bərabərsizliyini azaltmaq üçün təsirli tədbirlər görməyi tövsiyə edir. O, həmçinin İştirakçı Dövlətə yoxsulluğu və onun əsas səbəblərini aradan qaldırmaq üçün səylərini gücləndirməyi tövsiyə edir. Komitə özünün 4 may 2001-ci il tarixdə qəbul edilmiş yoxsulluq haqqında bəyanatını və Paktı⁶ İştirakçı Dövlətin diqqətinə çatdırır.

⁶ E/C.12/2001/10

Qida hüququ

40. Komitə aşağıdakı barədə narahat olduğunu qeyd edir:

(a) İştirakçı Dövlətin əhalisinin qida təhlükəsizliyinə qarşı həssaslığı və boy artımının əhəmiyyətli dərəcədə azalması, piylənmə və anemiyaya səbəb olan aclıq və zəif qidalanmanın yayılması;

(b) Torpağa çıxış, torpağın qeydiyyatı, kənd təsərrüfatı kreditləri, qida məhsullarının daşınması və paylanması ilə bağlı problemlər;

(c) Kiçik fermerlərin məhsullarını satmaq, saxlamaq və ya emal etmək imkanları olmadığı üçün məhsul yığımından sonra məhsullarını atmaq məcburiyyətində qaldıqları barədə məlumatları nəzərə alaraq kiçik fermerlərin məhsullarının satışı ilə bağlı qarşılaşdıqları çətinliklər; və İştirakçı Dövlət tərəfindən kiçik fermerlərə kifayət qədər dəstək verilməməsi;

(d) İqlim dəyişikliyi nəticəsində daha da yüksəlməsi proqnozlaşdırılan əkin sahələrinin degradasiyası, quraqlıq, su qıtlığı, torpaq və suyun çirklənməsi və ərzaq təhlükəsizliyi üçün digər ekoloji risklər (maddə 11).

41. Komitə İştirakçı Dövlətə aşağıdakı tədbirləri görməyi tövsiyə edir:

(a) Zəif qidalanmanın aradan qaldırılması üçün hərtərəfli siyasət qəbul etmək və onun həyata keçirilməsi üçün kifayət qədər insan və maliyyə resursları ayırmaq;

(b) Qida təhlükəsizliyini, o cümlədən torpağa səmərəli çıxışı, torpaq mülkiyyətinin təhlükəsizliyini, ərzaq məhsullarının daşınmasını və paylanmasını və kənd təsərrüfatı kreditlərinin əlçatanlığını təmin etməklə gücləndirmək;

(c) Kiçik fermerlərin üzləşdiyi problemləri həll etmək və kənd yerlərində gəlirləri artırmaq üçün onların müvafiq texnologiyalara və bazarlara çıxışını dəstəkləməklə məhsuldarlıqlarını artırmaq;

(d) Dayanıqlı kənd təsərrüfatı istehsalının artırılması üçün iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşma tədbirlərini özündə cəmləşdirən dayanıqlı torpaq və su təsərrüfatı strategiyasını işləyib hazırlamaq;

(e) Komitənin müvafiq qida hüququna dair 12 (1999) nömrəli ümumi şərhinə və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı tərəfindən 2004-cü ildə qəbul edilmiş milli qida təhlükəsizliyi kontekstində müvafiq qida hüququnun təcridən həyata keçirilməsini dəstəkləmək üçün Könüllü Rəhbər göstərişlərə istinad etmək.

Sağlamlıq hüququ

42. Komitə İştirakçı Dövlətin kənd yerlərində və ucqar ərazilərdə səhiyyə infrastrukturunun yaradılması və yaxşılaşdırılmasına etdiyi investisiya yatırımlarına

baxmayaraq, səhiyyə xidmətinin, xüsusən də kənd yerləri və ucqar ərazilərdə olmaqla, mövcudluğunun, əlçatanlığının və keyfiyyətinin məhdud olaraq qaldığını narahatlıqla qeyd edir. Komitə, həmçinin tibb işçilərinin qəbul edilən xəstələrdən aldıkları qeyri-rəsmi ödənişlərin geniş vüsət almasından narahatdır (maddə 12).

43. Komitə iştirakçı Dövlətə səhiyyə sektoruna kifayət qədər resurs ayırmağı və xüsusən də kənd yerlərində və ucqar ərazilərdə yetərli qədər ixtisaslı tibb işçilərini təmin etməklə və adekvat tibbi avadanlıq, infrastruktur və obyektlərin təmin edilməsini davam etdirməklə tibbi xidmətlərdən istifadə imkanını, bu xidmətlərin əlçatanlığını, məqbulluğunu və keyfiyyətini təmin etmək yolunda göstərdiyi səyləri davam etdirməyi tövsiyə edir. O, həmçinin iştirakçı Dövlətə tibb işçiləri tərəfindən qeyri-rəsmi ödənişlərin qəbulunu qadağan etmək üçün tədbirlər görməyi davam etdirməyi və bütün ölkə boyu ümumi tibbi sığorta sistemini qurmağı və əhalinin bütün təbəqələrinin, o cümlədən aztəminatlı və marginal fərdlərin güzəştli tibbi xidmətlərə çıxışına zəmanət vermək üçün onun əhatə dairəsinin yetərliliyini təmin etməyi tövsiyə edir.

COVID-19 pandemiyasına qarşı səhiyyə sektorunun cavab tədbiri

44. Komitə iştirakçı Dövlətin nümayəndə heyətinin COVID-19-un yayılmasının qarşısını almaq və COVID-19-a qarşı vaksinasia göstəricilərini artırmaq, o cümlədən səyyar vaksinasia məntəqələrini işə salmaqla bağlı göstərilən səylər barədə verdiyi məlumatları alqışlayır. Bununla belə, o, COVID-19 pandemiyasının hər kəsin ən yüksək fiziki və psixi sağlamlıq standartından yararlanmaq hüququna, xüsusən də qadınlar, uşaqlar və məcburi köçkünlər kimi aztəminatlı və marginal fərdlərə qeyri-mütənasib təsirdən narahatdır (maddə 12).

45. Komitə iştirakçı Dövlətə:

(a) COVID-19 testinə, müalicəsinə və immunizasiyasına universal və bərabər çıxışı asanlaşdırmaq üçün səylərini davam etdirməyi;

(b) COVID-19 pandemiyası ilə bağlı etibarlı və elmi cəhətdən dəqiq informasiya və statistik məlumatları, o cümlədən COVID-19-a qarşı vaksinlər barədə məlumatları müntəzəm şəkildə toplamağı və ictimaiyyətə yaymağı;

(c) COVID-19 pandemiyası ilə əlaqədar səhiyyə resurslarına qoyulan məhdudiyətlərin, səhiyyə xidmətlərinə çıxışa, o cümlədən əvvəl mövcud olan vəziyyətə əhəmiyyətli dərəcədə maneə olmamasını təmin etməyi;

(d) Komitənin elm və iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlara dair 25 (2020) nömrəli ümumi şərhinə və Komitənin COVID-19 pandemiyası və iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlara⁷, COVID-19 üçün vaksinlərə universal və bərabər çıxışa

⁷ E/C.12/2020/1

(E/C.12/2020/2) və COVID-19⁸-a qarşı universal əlverişli vaksinasıyaya, beynəlxalq əməkdaşlıq və əqli mülkiyyətə⁹ dair üç bəyanatına istinad etməyi tövsiyə edir.

Cinsi və reproduktiv sağlamlıq

46. İştirakçı Dövlət tərəfindən ana ölümləri sayının azaldılmasında əldə edilmiş irəliləyişlə bağlı məlumatı alqışlayaraq və İştirakçı Dövlətin özünün reproduktiv sağlamlıq strategiyası çərçivəsində cinsi və reproduktiv sağlamlıq xidmətlərinə çıxışı təşviq etmək üçün həyata keçirdiyi tədbirləri qeyd etməklə¹⁰, Komitə yeniyetmələr, kənd yerlərində yaşayan insanlar, aztəminatlı şəxslər və əlilliyi olan insanlar daxil olmaqla cinsi və reproduktiv sağlamlıq və təhsilə qeyri-adekvat çıxışdan, eləcə də müasir kontraseptivlərin mövcudluğunun və əlçatanlığının məhdudluğundan narahatdır (maddə 12).

47. **Komitə İştirakçı Dövlətə, yeniyetmələr, kənd yerlərində yaşayan insanlar, aztəminatlı şəxslər və əlilliyi olan insanlar daxil olmaqla, bütün insanlar üçün cinsi və reproduktiv sağlamlıq xidmətlərinin, o cümlədən müasir kontraseptivlərin mövcudluğunu, əlçatanlığını və onlara çıxışı təmin etməsini tövsiyə edir.** Komitə, həmçinin İştirakçı Dövlətə məktəb kurikulumlarına hərtərəfli, ayrı-seçkiliyə yol verməyən, dəlil əsaslı, elmi cəhətdən dəqiq və yaşa uyğun cinsi və reproduktiv sağlamlıq təhsilini daxil etməyi tövsiyə edir. Komitə cinsi və reproduktiv sağlamlıq hüququ ilə bağlı özünün 22 (2016) nömrəli ümumi şərhini İştirakçı Dövlətin diqqətinə çatdırır.

Narkotik vasitələrdən istifadə

48. İştirakçı Dövlətin zərərin azaldılması proqramları¹¹ ilə bağlı verdiyi məlumatı alqışlayaraq, Komitə buna baxmayaraq, narkotik vasitə istifadəçilərinin, məsələn, İİV infeksiyasının yayılması kimi kəskin sağlamlıq vəziyyətindən və onlara vurulan sosial damğa səbəbindən səhiyyə xidmətlərinə məhdud çıxışa malik olmalarından narahatdır. O, həmçinin xüsusən də həbsxanalarda əvəzedici opioid terapiyaya və zərərin azaldılması proqramlarına məhdud çıxışdan narahatdır (maddə 12).

49. **Komitə İştirakçı Dövlətə narkotik vasitə istifadəçilərinə qarşı sosial damğaya qarşı mübarizə aparmaq üçün polislin, həbsxana məmurlarının, sosial işçilərin və tibb işçilərinin hazırlıq keçmələri və ictimaiyyət arasında maarifləndirmə işlərinin aparılması volu ilə zəruri tədbirləri gərməvi tövsiyə edir.** O, həmçinin İştirakçı Dövlətə, zərərin

⁸ E/C.12/2021/2

⁹ E/C.12/2021/1

¹⁰ E/C.12/AZE/RQ/4, paraq. 232-236

¹¹ Ibid., paraq. 240–246.

azaldılması xidmətlərinin və əvəzedici opioid terapiyanın təmin edilməsini genişləndirməyi və müvafiq proqramlara lazımi resursları ayırmağı tövsiyə edir.

Psixi sağlamlıq

50. Komitə ruhi (psixi) sağlamlığın¹² möhkəmləndirilməsi üçün həyata keçirdiyi qanunvericilik və siyasi tədbirlərlə bağlı İştirakçı Dövlətin təqdim etdiyi məlumatı qəbul etməklə yanaşı, psixososial əlilliyi olan şəxslər və psixi sağlamlıq problemləri olan şəxslər üçün qeyri-yaşayış və icma-əsaslı psixi sağlamlıq xidmətlərinin qeyri-adekvat səviyyədə olmasından və bu cür şəxslərin psixiatriya müəssisələrinə məcburi qəbul hallarının yayılmasından narahatdır. O, həmçinin psixososial əlilliyi olan şəxslərin və psixi sağlamlıq problemi olan şəxslərin damğalanmasından da narahatdır (maddə 12).

51. Komitə İştirakçı Dövlətə qeyri-yaşayış və icma əsaslı xidmətlər və bacarıqlı kadrlar daxil olmaqla, peşəkar psixi sağlamlıq xidmətlərinin əlçatanlığını və keyfiyyətini artırmağı tövsiyə edir. O, İştirakçı Dövləti ictimaiyyət arasında maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirməklə psixi sağlamlıq problemi olan şəxslərin sosial damğalanmasına qarşı mübarizə aparmağa çağırır.

Təhsil hüququ

52. Komitə İştirakçı Dövlətin təhsilin, xüsusən də məktəbəqədər təhsilin əlçatanlığını və keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün göstərdiyi səyləri alqışlayır. Bununla belə, Komitə aztəminatlı və marginal uşaqların üzləşdiyi böyük çətinlikləri və keyfiyyətli ibtidai və orta təhsilə çıxışa regional bərabərsizlikləri narahatlıqla qeyd edir. O, həmçinin peşə hazırlığına və ali təhsilə çıxış yolunda maliyyə və maddi maneələri narahatlıqla qeyd edir (maddə 13).

53. Komitə İştirakçı Dövlətə:

(a) Məcburi köçkün uşaqların və kənd yerlərində yaşayan uşaqların sosial təcridini, yoxsul ailələrin uşaqlarının iqtisadi təcridini azaltmaqla, eləcə də əlilliyi olan uşaqlar üçün maneələri aradan qaldırmaqla, bütün ölkə boyu keyfiyyətli və inklüziv ibtidai və orta təhsilə ümumi və bərabər çıxışı təmin etmək üçün təhsilə ayrılan resursları artırmağı;

(b) Peşə təhsili və ali təhsilə ayrı-seçkilik olmadan çıxışı təmin etmək məqsədilə maliyyə və maddi maneələri aradan qaldırmaq üçün tədbirlər görülməsini davam etməyi tövsiyə edir.

COVID-19 pandemiyasının təhsilə təsiri

54. Komitə, COVID-19 pandemiyası zamanı məktəblərin bağlanması və distant təhsil

¹² E/C.12/AZE/RQ/4, paraq. 240-242

səbəbindən yoxsul ailələrdən olan uşaqlara, əlilliyi olan uşaqlara və kənd yerlərində yaşayan uşaqlara qeyri-mütənasib təsir göstərən təhsil sahəsində bərabərsizliklərin dərinləşməsindən narahatdır. O, xüsusilə, İştirakçı Dövlətdə uşaqların təxminən otuz faizinin internetə çıxışı olmadığını və buna görə də onlayn dərsləri izləyə bilmədiyini qeyd edir (maddə 13).

55. Komitə İştirakçı Dövlətə COVID-19 pandemiyası kontekstində uşaqların məktəblərdə təhsilə təhlükəsiz əlçatanlığını təmin etmək üçün bütün zəruri tədbirləri görməyi davam etməsini və uşaqlara, xüsusən də aztəminatlı və marginal uşaqlara təhsildə geri qalmamaq üçün təhsil dəstəyi göstərməyi tövsiyə edir. O, həmçinin COVID-19 pandemiyası və iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlara dair bəyanatının 7-ci və 15-ci maddələrini İştirakçı Dövlətin diqqətinə çatdırır¹³.

Mədəni hüquqlar

56. İştirakçı Dövlətin bəzi azlıqların dillərinin, o cümlədən gürcü və rus dillərinin tədrisini dəstəkləmək üçün gördüyü tədbirləri qeyd etməklə yanaşı, Komitə İştirakçı Dövlətin əhalisini təşkil edən müxtəlif azlıqlara öz mədəni kimliklərini təbliğ etmək və ifadə etmək, öz mədəniyyət hüquqlarından tam şəkildə yararlanmaq və öz dillərini öyrənmək və istifadə etmək imkanı verən və ümumilikdə cəmiyyətin müxtəlif qrupları arasında hörməti və mədəniyyətlərarası anlaşmanı təşviq edən hərtərəfli tədbirlərin və mexanizmlərin olmamasını narahatlıqla qeyd edir (maddə 13, 15).

57. Komitə İştirakçı Dövlətə, İştirakçı Dövlətin əhalisini təşkil edən azlıqların kimliyinin, tarixinin, mədəniyyətinin, dilinin, adət-ənənələrinin qorunması, inkişafı, təbliği və ifadəsi məqsədilə əlverişli mühitin yaradılması üçün qanunvericilik tədbirləri görməyi və mexanizmlər yaratmağı tövsiyə edir. O, həmçinin İştirakçı Dövlətə Paktın 13(1) bəndinə uyğun olaraq, bütün millətlər və bütün irqi, etnik və ya dini qruplar arasında anlaşma, tolerantlıq və dostluğu təşviq etmək üçün əhalinin əksəriyyətini hədəf alan kompleks tədbirlər daxil olmaqla, ictimai maarifləndirmə kampaniyaları və digər tədbirlər hazırlayıb həyata keçirməyi tövsiyə edir.

Rəqəmsal bərabərsizlik

58. İştirakçı Dövlətdə rəqəmsal infrastrukturun təkmilləşdirilməsinə yatırılan investisiyaları qeyd etməklə yanaşı, Komitə kənd yerlərində yaşayan insanlar, aztəminatlı ailələr və əlilliyi olan şəxslər üçün internetə və rəqəmsal texnologiyalara və xidmətlərə çıxışın olmaması ilə nəticələnən rəqəmsal bərabərsizlikdən narahat olaraq qalır. Komitə xüsusilə də, ölkədəki rəqəmsal bərabərsizlik səbəbindən, yoxsul və aztəminatlı şəxslərin və qrupların COVID-19 pandemiyası zamanı internet və rəqəmsal texnologiyalardan asılılığın artması səbəbindən iqtisadi, sosial və mədəni

¹³ E/C.12/2020/1

hüquqlara məhdud çıxış əldə etmələrindən narahatdır (maddə 15).

59. Komitə İştirakçı Dövlətə, xüsusilə aztəminatlı və marginal fərdlər və qruplar üçün İnternet və rəqəmsal texnologiyalara çıxışı genişləndirməklə rəqəmsal bərabərsizliyi azaltmaq üzərində işi davam etdirməyi tövsiyə edir. Komitə, elm və iqtisadi, sosial və mədəni hüquqlara dair özünün 25 (2020) nömrəli ümumi şərhini İştirakçı Dövlətin diqqətinə çatdırır.

D. Digər tövsiyələr

60. Komitə İştirakçı Dövləti “İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın Fakültativ Protokolunu ratifikasiya etməyə çağırır.

61. Komitə İştirakçı Dövlətə milli səviyyədə Dayanıqlı İnkişaf üzrə 2030-cu il Gündəliyinin icrası zamanı Pakt üzrə öhdəliklərini tam nəzərə almağı və orada təsbit olunmuş hüquqlardan tam yararlanmağı təmin etməyi tövsiyə edir. İştirakçı Dövlətin işin gedişatına nəzarət etmək üçün müstəqil mexanizmlər yaratması və ictimai proqramların benefisiarlarına hüquqlardan yararlanmağı tələb edə bilən hüquq sahibləri kimi yanaşması, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olunmasına əhəmiyyətli dərəcədə kömək edəcəkdir. Məqsədlərin iştirak, hesabatlılıq və ayrı-seçkiliyə yol verməmək prinsipləri əsasında həyata keçirilməsi heç kimin kənarında qalmamasını təmin edəcəkdir. Bununla bağlı, Komitə heç kimin kənarında qalmamasına dair bəyanatını İştirakçı Dövlətin diqqətinə çatdırır¹⁴.

62. Komitə İştirakçı Dövlətdən hazırkı yekun qeydləri cəmiyyətin bütün səviyyələrində, o cümlədən milli və bələdiyyə səviyyələrində, xüsusən də parlamentarilər, dövlət rəsmiləri və məhkəmə orqanları arasında geniş şəkildə yaymağı və növbəti dövrü hesabatında onların həyata keçirilməsi məqsədilə görülən tədbirlər barədə Komitəyə məlumat verməyi tələb edir. Komitə İştirakçı Dövləti, hazırkı yekun qeydlərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı atılacaq addımlarda və növbəti dövrü hesabatını təqdim etməzdən əvvəl milli səviyyədə aparılan məsləhətləşmələr prosesində İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkillə, qeyri-hökumət təşkilatları və vətəndaş cəmiyyətinin digər üzvləri ilə qarşılıqlı fəaliyyət göstərməyə çağırır.

63. Komitə tərəfindən qəbul edilmiş yekun qeydlərin izlənilməsi proseduruna uyğun olaraq, Komitə İştirakçı Dövlətdən hazırkı yekun qeydlərin qəbulundan sonra 24 ay ərzində yuxarıdakı 15 (a) bəndində (biznes və insan hüquqları), 29 (b) bəndində (ədalətli və əlverişli iş şəraiti hüququ) və 53 (a) (təhsil hüququ) bəndində verilən tövsiyələrin yerinə yetirilməsi barədə məlumat təqdim etməsini tələb edir.

64. Komitə İştirakçı Dövlətdən, dövrü hesabatlara baxış dövrünə hər hansı dəyişikliyin

¹⁴ E/C.12/2019/1

edilməsi ilə bağlı başqa cür məlumat verilməyənədək, Paktın 16-cı maddəsinə uyğun olaraq növbəti dövrü hesabatını 31 oktyabr 2026-cı il tarixinədək təqdim etməsini tələb edir. Baş Məclisin 68/268 nömrəli qətnaməsinə uyğun olaraq, hesabat üçün söz limiti 21.200 sözdür.
